

MÉSZÖLY DEZSŐ

Pécsi Sándor sírjánál*

A pataki diákok nevében búcsúztatnám Pécsi Sándort. De mi nem búcsúzunk tőle: magunkkal visszük, akár Madách színházi barátai. Nem kell magyaráznom, már értem ezt. Ha magyaráznám, már szónoklat lenne belőle - s a szónoklást Sándor porában sem túrné szívesen.

Már ez a néhány mondat is retorikának tetszik az ő művészetének egyszerű nagysága meilótt.

Az őszinteség zsenije volt - és történetesen pataki diák. Történetesen? Öntudatosan is. A patakiak sokat tudnának beszélni erről... Jó volna nem használni nagy szavakat. De a nagy pillanatok nagy szavakat kívánnak. És Patakról szólva Petőfi is nagy szavakat használ - még prózában is. Azt mondja róla az Úti levelekben: a szabadság oroszlánbarlangja.

Tudtuk-e mi, pataki diákok annak idején, hogy milyen barlang melegében nevelődünk? Talán ritkán fordult ez meg a fejünkben, még ritkábban a nyelvünkön. De ösztönösen ráérezünk az élet leghétköznapibb perceiben is. Milyen természetesen egyet jelentett Patakon magyarnak lenni és szegénypártinak lenni. S milyen természetes volt igazság-pártinak lenni. Igen, jól emlékszem, hogy minden farizeus szemforgatás, minden mameluk helyezkedés, minden álságos, nem őszinte megnyilvánulás milyen köz-nevetségbe fulladt abban a diáktársadalomban.

Pécsi Sándorról szólva: jól tudom én, hogy a hazug pátoszt nem tűrő, szenvedélyes őszinteség, az egyszerű nagyság veleszületett tulajdona volt. Túlzás volna azt mondani, hogy ezt az iskolától kapta. Én csak annyit mondok: mi, akik együtt nevelődtünk vele az oroszlánbarlangban, mindig ott éreztük játékában a pataki diákokat is.

Az élet úgy akarta, hogy ne csak diákként, felnőtten is egy iskolába kerüljünk. Abba a színházba, mely - elsősorban éppen Pécsi művészetének kisugárzására - az őszinteség iskolája lett a magyar színháztársadalomban. Tíz éven át közös otthonunkról: a Madách Színházról beszélek ...

Madách színházi barátaimtól tudtam meg azt is, hogy Sándort azon a reggelen kezében szereppel, szemén szemüveggel találták meg az ágyán. Úgy aludt el, mint aki csak egy percre alszik. Úgy halt meg, mint aki csak egy percre hal meg. Nem mondom, hogy Isten veled, Sándor. Ve-lünk maradsz.

PÉCSI SÁNDOR

Csak egy napra halt meg: amíg eltemettük.

Másnap már egy mozi folyosóján feltűnt: - ott az az elkésett, sietősen menő !...

(El kellett fordulnom, hogy ne lássam: nem ő.)

Azután ajtón át hallottam a hangját,

s éreztem, még szólna, szólna ő, ha hagynák ...

(De nem ütött már át beszéde a nótán,

ahogy a szomszédom csavart rádióján,

s ismét zene ömlött ...) Azután mögöttem roppant

a pad... (Ő volt ?) S mikor felütöttem Csehovot: a

könyvben egy magános férfi

az ő zavarával kezdett heherészni .

Csak egy napra halt meg. Azóta akárhol

járok a tömegben, felbukkan a Sándor:

- már a tarkójáról megismerem - érzem, ha

kicsit kilépek, mindjárt utol érem !

Mészöly Dezső

KÖVETKEZŐ SZÁMAINK TARTALMÁBÓL:

Boldizsár Iván:

A SZÍNHÁZ és a színházak

Földes Anna:

Ifjúságnak ifjúságról - vagy az ifjúsággal?

Köröspataki Kiss Sándor:

Színház és ifjúság (Beszélgetés Peter James-szel és Jean Darcante-tal)

Szántó Judit:

A szellemidézés reprimé

Szántó Erika:

A Liliom körhintája

Villiam Saroyan:

Fiúk és apák

Spiró György:

Van-e Hamletről mondanivalónk?

PÁLYI ANDRÁS

Darvas Lili költészete

Manfred Schwarz férjgyilkos asszonya *börtönbe* van zárva. Letartóztatták, bebörtönözték a szó szoros értelmében is ; mégsem a börtöncellában látjuk, hanem a vádlottak padján, a bírósági tárgyalóteremben. Elegáns, dereshajú úriasszony, aki hajdan a Hotel de Poste recepcióján dolgozott, itt szerette meg későbbi férjét, aki üzleti ügyben járt a kisvárosban, s harminc év múltán itt, a Hotel de Poste emeleti szobájában ölte is meg a férfit. Hogy miért? Úgysem érthetik meg - mondja rebbetlenül bírái szemébe: „Megölttem a férjemet, ennyi nem elég?” A korlátot, mely három oldalról körülveszi, alig érinti meg; ez a korlát - az egész játékban egyedüli „kelléke” - mégis jelképes lényegül: börtöne jelképévé. Ez már nem az a börtön, melybe a tárgyalás után majd visszavezetik; egy életút, egy magatartás börtöne, a szeretet és az önzés börtöne, végzetes és fellebbezhetetlen. Nem is börtön, inkább csapda. Férjgyilkos asszonya úgy vergődik ebben a csapdában, mint az állatok. Ösztönlény, mondhatnánk rossz kifejezéssel. Őrzi, görcsösen vigyázza emberi méltóságát. Megölte a férjét, akit már gyűlölt, hogy ezután újra szerethesse.

Ez a *banalitás* a monodráma utolsó pillanatában hangzik el ajkáról. Schwarz drámatechnikai virtuozitással leplezi, hogy darabja voltaképp banális dolgokat ismételtet; a nagy lélegzetű monológból Darvas Lili terem igazi, eleven, hiteles drámát. Hogyan? Ő azt vallja, nem „színt játszik”, hanem valahogy „be-legurul” a figurába. Azt is mondhatnánk, minden szerepe *személyes vallomás*. Ifjúságáról beszél, elfakuló emberi kapcsolatokról, emlékekről, az emlékekben élés-ről? A képtelen gyilkosság és banális igazság teremtette helyzetbe életet lehel, teljes életet. Az ember „örök” igazságai - közhelyek. Itt, *A vádlott* című játékban minden a hogyan-tól függ (Schwarz darabjának nemcsak fogatékossága, hanem erénye is ez), minden a *színházi hitelességen* múlik. És Darvas Lili megkölti a színházat e drámai vázlatból: egy-egy gesztusával, mozdulatával, hangsúlyával - s azzal, ami az apró rezzenések, felhangok,

* Elhangzott a művész temetésén